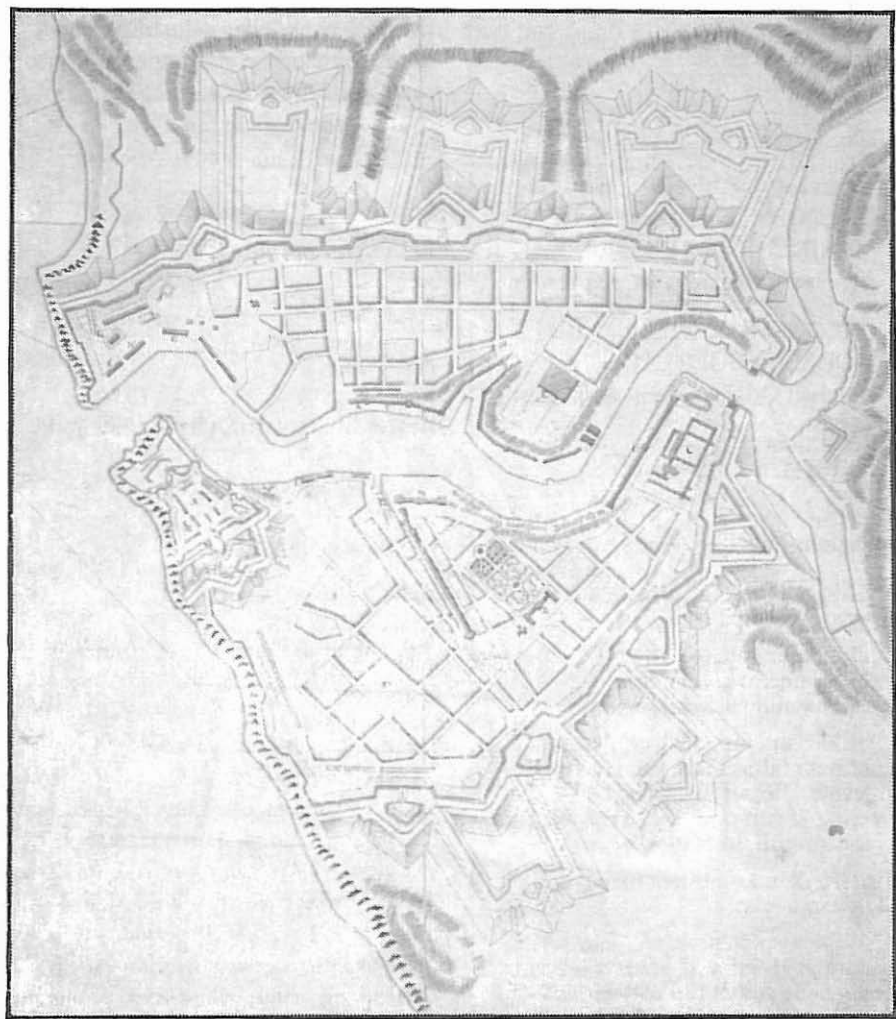

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

27. årgang

Nr. 3 × August 1994

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 31 54 63 63
Fax . 31 54 29 80
Giro nr. 5 18 76 13

Udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS
MODELBYGGERLAUG
Adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Jørgen H. Barfod (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK
TIDSSKRIFT

udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr.55.-
Enkelte numre kr.15.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse. Sidste frist for indlevering af stof er den 10. i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildeangivelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer, fejl ved bladets levering o.lg. bedes rettet til Postvæsenet.

Tryk: ORLOGSMUSEET
ISSN 0106.5122

INDHOLD

Artikler:

Dannelsesrejse eller industrispionage?
Marinens tekniske efterretningsvirksomhed i 1700-tallets Europa.
Frank Allan Rasmussen 63

"10 dage i spjældet"
Erhardt Martin Justesen 75

Andet:

Bustur til Fregatten Jylland i Ebeltoft 91

Fra Orlogsmuseets billedarkiv 92

Forside:

Håndkoloreret kort visende det kongelige franske Værft i Brest. Mod øst ses Slottet, Søkadetakademiet, Hovedmagasinerne, Rebslageriet samt Søkvæsthuset. Mod vest ses værftets Arsenal og øvrige faciliteter. Tegningen er udført af Friderich de Løvenørn (1715-1779). I perioden 1735-39 rejste han rundt i Frankrig. Han var i fransk tjeneste og brugte ellers tiden på at spionere. I hans lange rapport finder vi beskrivelser af havne, skibsbyggeri samt en række tekniske anlæg. Marinens Bibliotek.

Dannelsesrejse eller industrispionage? Marinens tekniske efterretningsvirksomhed i 1700-tallets Europa.

Frank Allan Rasmussen

Indledning.

I perioden fra ca. 1750 til de skelsættende begivenheder i 1814 var man på Holmen, marinens værft i København, ikke blot førende inden for den maritime teknologi, men også inden for en række andre tekniske felter. I 1790 anskaffede man til ankersmedjen på Gammelholm Danmarks første dampmaskine, og 16 år efter opstillede man yderligere to avancerede dampmaskiner. De blev indkøbt fra et af de førende engelske firmaer inden for denne teknologi Boulton & Watt.

Det kan måske virke som et paradoks, at et relativt lille land uden særlige naturressourcer er blevet beskrevet som førende inden for skibsbyggeri og som en af Europas markante søfartsnationer. Danmark var i overvejende grad et landbrugsland med en ikke særlig veludviklet økonomi og en placering i periferien af det i industrielt henseende mere avancerede Europa.

Jeg skal her forsøge at indkredse nogle af årsagerne til, at man på trods af dette formåede at holde sig på højde med lande, hvor en lignende udvikling alene på

grund af størrelse og rigelig adgang til råstoffer synes mere oplagt. Nogle af de spørgsmål, som vi skal søge svarene på er, - hvordan opnåede og fastholdt man denne position, hvorfra hentede man sin viden og hvilke metoder tog man i anvendelse?

Et af de redskaber man betjente sig af, var udenlandsrejser. Marinen var inden for dette specielle felt langt foran de øvrige statsinstitutioner. Det var man, fordi man på et tidligt tidspunkt havde inkorporeret disse aktiviteter i selve uddannelsen af søofficererne, og fordi man havde skabt en organisatorisk ramme, som var i stand til at sikre en kontinuerlig indsamling af teknisk know-how, og gøre denne tilgængelig for værftets og værkstedernes håndværkere.

Forbilledet var allerede skabt. Dannelsesrejserne havde gennem århundreder været adelens og videnskabsmændenes redskab til at skaffe sig den fornødne viden. Kundskaber som var en af forudsætningerne for en karriere i statsapparatet eller inden for den akademiske verden. De ofte vidtberejste videnskabs-

mænd mødtes i de forskellige videnscentre, i de lærde akademier og på de respektive universiteter. Her udvekslede man observationer og videnskabelige resultater, ligesom man ofte knyttede videnskabelige bånd gennem de hemmelige loger. Disse broderskaber havde på tværs af grænser og religiøse skel etableret sig som institutioner, hvor man uden smålig skelen til nationale interesser delagtiggjorde kolleger i viden om tekniske og videnskabelige fremskridt.

Dette gjaldt til en vis grad også for håndværkerne. De modtog ofte støtte i form af rejsestipendier, som uddeltes både af staten samt af private fonde. En af disse håndværksgrupper var skibsbygmestrene. I 1600-tallets Danmark var det f.eks. indkaldte skibsbygmestre fra Holland, England og Skotland, der ledte skibsbyggeriet på Holmen. Men i takt med den voksende nationale bevidsthed og af sikkerhedspolitiske årsager ønskede man at afvikle denne uhenigtsmæssige praksis. Først søgte man at få de udenlandske eksperter til at stille deres viden til rådighed for de danske skibsbyggere, men da alle forsøg viste sig forgæves, valgte man at satse på opbygningen af et nationalt konstruktionskorps.

Rejser, efterretninger og spionage

Vi skal her hovedsageligt beskæftige os med de udenlandsrejser, som gennemførtes af marinens unge officerer. Denne type rejser var fra begyndelsen af 1720-erne blevet sat i system, således forstået, at det var Admiralitetet der udpegede deltagerne, bestemte ruterne, rejsens formål og betalte de udgifter, der var forbundet hermed. Der var således tale om et dristigt foretagende, der involverede en række offentlige instanser, herunder konsulattjenesten. En lyssky forretning, som havde den enevældige stats velsignelse. Men inden én af de spændende beretninger præsenteres, er det nødvendigt at se nærmere på nogle begreber. Hvad menes der f.eks., når der tales om dannelsesrejser, spionage og industrispionage?

Dannelsesrejsen er allerede blevet behandlet ovenfor, og disse helt legale aktiviteter fortsatte perioden igennem uanfægtet af både lovgivning og politiske restriktioner. Spionage i traditionel forstand blev styret gennem konsulattjenesten og de øvrige repræsentationer i udlandet, der som et led i deres praksis løbende hjemsendte hemmelige rapporter vedrørende militære, politiske og økonomiske forhold. Men at fremskaffe informationer om fremmede flåders størrelse, bestyknings, bemanning og udrustning var en opgave, som marinen selv måtte løse. Normalt indløb sådanne mi-

litære efterretninger fra to kilder. Dels gennem de søofficerer, som havde taget tjeneste i udlandet, og dels gennem de rejsende søofficerer. Disse illegale aktiviteter søgte alle europæiske sømagter at beskytte sig imod. Straffen i tilfælde af opdagelse frygtede alle. Ikke mindst fordi man var underlagt den militære straffelov. Egentlig industrispionage blev også udført. Denne foregik dels for søofficerernes egen regning, dels beordret af Admiralitetet. I anden halvdel af 1700-tallet fik denne form et stigende omfang.

I England, som var et af hovedofrene, søgte man fra århundredes begyndelse ved en civil lovgivning at dæmme op for den strøm af informationer om tekniske anlæg, maskiner, patenter og produktionsmåder, der flød ud af landet til skade for både stat og industri. Nævnes bør det desuden, at Admiralitetet i enkelte tilfælde betjente sig af civile industrispioner, især inden for områder, hvor man ikke selv havde den fornøden tekniske eller videnskabelige kompetence. I nogle tilfælde var det højt estimerede videnskabsmænd, som måtte holde for, i andre var det universitetets ærværdige professorer.

I løbet af den første halvdel af 1700-tallet var der blevet etableret et fast skema for søofficerernes rejser. Turene gik til England, derefter til Frankrig for som regel at slutte i Holland. Enkelte foretog afstikkerer til Italien. Hertil kom lejlighedsvis togter til Sverige samt til de

russiske flådehavne.

De officerer, som man sendte afsted, var veluddannede og alle havde gennemgået en grundig teoretisk uddannelse på Søkadetakademiet. De havde deltaget i de obligatoriske øvelsestogter og måske i de såkaldte besejlinger. Andre havde i kortere perioder gjort tjeneste i udlandet. Der var således tale om en kombination af teoretisk og praktisk uddannelse, og man anså det for afgørende, at konstruktionsofficererne også fik indsigt i skibsbygningshåndværkets detaljer. Ligesom de ofte blev beordret til at deltage i Konstruktionskommissionens møder som observatører, hvorved de fik lejlighed til at gøre sig bekendte med, hvad det var for problemer, man tumlede med.

Formålet var naturligvis primært at fremskaffe oplysninger om de udenlandske sømagters styrke, sekundært om deres tekniske kunnen. Men det var samtidigt Admiralitetets hensigt på denne måde løbende at uddanne internationalt erfarne konstruktionsofficerer, som efter deres hjemkomst kunne overtage poster på værftet og i administrationen.

Ofte sendte man dem afsted to og to, således at de på rejserne kunne støtte hinanden. Især i den første del af 1700-tallet sendte man én eller to håndværksvende med som medhjælpere. Disse rejser har aflejret en lang række skriftlige rapporter samt en omfattende korrespondance mellem de udsendte officerer og Admiralitetet samt Konstruktions-

kommissionen. Heri kan man bl.a. finde oplysninger om skibskonstruktion, havne, dokanlæg, tommer og artilleri. Det fremgår desuden, at Admiralitetet brugte konsulaterne, og gennem disse udbad sig supplerende oplysninger eller yderligere specifikationer. De smukt håndskrevne rapporter er ofte forsynede med principskitser eller målfaste tegninger. Det fremgår også, at man mod betaling lokkede lokale håndværkere til at fremstille modeller af dele eller af hele maskiner. Det gjorde sig især gældende i de tilfælde, hvor der var tale om yderst kompliceret maskineri, eller om tekniske innovationer, som man endnu ikke kendte til i Danmark.

Friderich Michael Krabbe (1725-96). Krabbe var en fremragende konstruktør, men som person forsigtig og kompromissøgende.

Inden afrejsen blev hver officer forsynet med en instruks, som var udfærdiget af Admiralitetet i samråd med Konstruktionskommissionens medlemmer. Heri specificeredes rejsens mål og midler. Kun ganske få danske søofficerer blev taget på fersk gerning. I de enkeltstående tilfælde kom det aldrig til en egentlig retssag med domfældelse, bødeforlæg eller fængsel. Dette kunne man tage som et bevis på de danske søofficerers dygtighed, men det giver snarere et fingerpeg om, at det for de forskellige nationalstater var uhyre vanskeligt at værne sig mod disse aktiviteter. Et var at lovgive, at andet at håndhæve lovens bogstav. Vi skal her følge forberedelserne til et af disse spiontogter og følge med de to officerer rundt på deres rejse i Europa. Men først lidt om rejseforberedelserne.

En konstruktionsofficer i støbeskeen

I september 1750 befalede Frederik 5 at: *Sø Lieutenanterne Krabbe og Friedrich Kaas [skulle] indtræde i Constructions Commissionen som Auscultanter, for at høre hvad som i samme bliver Ventilered og besluttet, som de der skal lægge sig efter alle de Constructions Commissionen vedkommende Videnskaber.* Med denne kortfattede ordre tiltrådte de to unge officerer den sidste del af deres uddannelse som konstruktio-

onsofficerer. Der var tale om en både praktisk og teoretisk overbygning på den grundskoling, som de begge havde gennemgået på Søkadetakademiet.

Overskibsbygmester Anders Turesen blev af Admiralitetet udpeget til at varetage den praktiske del af forløbet. De skulle hver dag følge med ham rundt på pladser og beddinger, for der at deltage i arbejdet med de skibe, som var under bygning. Hele processen skulle gennemgås. Fra afslagningen på spanteloftet til kølens strækning på beddingen, og frem til stabelafløbningen. Den teoretiske side af uddannelsen blev lagt i hænderne på Konstruktionskommissionen. Til teorien hørte for det første grundprincipperne for konstruktionstegningens opbygning, samt kunsten at kunne udarbejde en sejltægning med master, rundholter og øvrige takkelgods. For det andet skulle de lære at konstruere et spanterids efter både den engelske og franske metode, samt at kunne reducere eller forstørre en given tegning. Et tredje grundelement var opmålingsteknik, der bl.a. indebar praktiske øvelser i opmåling af et fartøj eller en maskine, samt ud fra disse at kunne lave en nøjagtig og målfast tegning.

I oktober samme år anskaffede man et ekstra bord til Konstruktionskommissionens mødelokale. Nu kunne de to ausculanter et par gange om ugen i fred og ro gennemse kommissionens protokoller og herigennem gøre sig bekendt med det store erfaringsmateriale. Efter en på

Frederik Christian Kaas (1727-1804). Kaas blev betegnet som en ypperlig skibschef. Han var ambitiøs og havde sine meningers mod.

forhånd fastsat periode skulle de to eksamineres af kommissionens medlemmer. På baggrund af den mundtlige overhøring skulle det afgøres, om de havde de fornødne kundskaber til på egen hånd med udbytte at kunne fuldføre den obligatoriske udenlandsrejse.

Allerede i februar 1752 meddelte overskibsbygmesteren, at Friderich Michael Krabbe (1725-1796) og Frederik Christian Kaas (1727-1804) havde tilegnet sig så megen viden, at de var rede til at rejse. Det var nu op til Konstruktionskommissionens medlemmer at foretage den afsluttende eksamination. I den mellemtiliggende periode havde de arbejdet

hårdt. Som en del af deres pensum havde de udfærdiget over 20 tegninger af lineskibe, fregatter, muddermaskiner samt en del koffardifartøjer. Hertil kom adskillige spanterids samt tegninger af forskellige former for konstruktions- og sammenføjningsprincipper. Desuden havde de begge bygget en række skalamodeller i træ, visende forskellige mekaniske principper. I marts blev deres "svendestykker" gennemgået i Konstruktionskommissionen og godkendt.

Rejsen forberedes

Nu kunne man begynde at overveje rejsens mål og midler. For det første bestemte man sig for at de skulle ledsages af en skibstømmermand ved navn Peter Carl Biering. Han var også blevet eksamineret og fundet egnet. Den 3. maj 1752 forelå deres instruks. Forinden var det bestemt at deres rejse skulle gå til England, Frankrig og Holland.

Af instruksen fremgik det, at de først og fremmest skulle indsamle viden om orlogsskibenes konstruktion samt om muligt frømskaffe konstruktionstegninger af de forskellige typer. Admiralitetet anså det desuden for vigtigt, at der indhentedes informationer om, hvordan man konstruerede et spanterids, samt hvordan man i praksis afslog dette. Afgørende var det, at de enkelte principskitser og konstruktionstegninger altid blev forsynede med skibets navn, byg-

geår samt bygmester, og det understregedes, at alle tegninger skulle være understyrede med målestok. Ligesom det skulle anføres, om målene var taget i engelske, franske, hollandske, *Reinland eller andet fod Maal*.

I Frankrig skulle de specielt forsøge at indhente oplysninger om brugen af jern i tømmerforbindingen, om hvor længe man havde anvendt det, hvad slags jern man brugte, samt eventuelle resultater af de forsøg, der måtte være foretaget med dette nye konstruktionsmateriale. Desuden skulle de på værfterne søge oplysninger om de maskiner, der brugtes i værksteder og på byggebeddinge, og: *samme afteignes og beskrives saaledes, at de om nødvendigt gøres, her kand bringes til veje*. Desuden skulle de, hvor det var muligt, opsøge større "Vand-Arbejde" især sluser, dokker, dæmninger, møller og havneanlæg. Løvrigt ville Admiralitetet overlade det til den enkelte at vurdere, hvad der måtte være af interesse, og det indskærpedes at de skulle bruge al mulig tid og flid på at forbedre deres sprogkundskaber samt at søge at gøre bekendtskaber med de mest kyndige folk, hvor de kom frem.

Man må formode, at de på forhånd havde fået råd og vejledning af de ældre og mere erfarne konstruktører om, hvilke værfter det ville være mest hensigtsmæssigt at besøge, hvilke industrielle anlæg samt hvilke folk, der kunne være dem behjælpelige med deres forehaver. Desuden må de respektive konsula-

ter på forhånd være blevet orienteret om rejseruter og mulige opholdssteder. Instruksen sluttede med en ordre om at de snarest muligt skal begive sig til rejsens første destination - England.

Fra Helsingør til London

Krabbe og Kaas samt håndværkssvendene begav sig til Helsingør, hvorfra de med et handelsskib afsejlede med kurs mod England. De ankom til London i juni 1752, hvor de lod sig indlogere under beskedne forhold. Den første rapport ankom til Holmens Chef i november 1752, og den blev straks videresendt til Konstruktionskommissionen. De mellemliggende måneder havde de brugt til at skabe de nødvendige kontakter, og undersøge om det var muligt legalt at opnå adgang til de statslige værfter.

Allerede i løbet af oktober lykkedes det imidlertid for dem at snige sig ubemærket ind på det kongelige værft i Woolwich. Det imponerende værft beskrives i detaljer i den ovenfor nævnte rapport, men alle forsøg på at få fat i konstruktionstegninger havde været forgæves. Men de fik øjensynligt kontakt med en af de ansatte på værftet, som havde adgang til disse, for snart strømmede der tegningskopier til København. Det var et dristigt foretagende, og lettere rystet skriver Krabbe: *saa kostede det os meere umage og fortrædeligheder end nogen ting ellers at faae disse*

slags Teigninger da det var forbuden under haard straf, at ingen af disse tegninger maatte tages ud af Wærfterne.

De to officerer søgte at skjule deres identitet, og angav, at de var privatmennesker, som blot rejste for at se sig omkring i verden. Et ganske uventet problem opstod imidlertid på grund af den markante forskel, der var mellem den danske og engelske mode. De måtte således konsultere en engelsk skrædder, som i løbet af kort tid ekviperede de to provinsielle danskere: *som borgerlige Engelskmænd og vare altsaa ikke lettelig kiendte ved Verffets Indgange.*

London blev brugt som base, og Woolwich, Deptford og Greenwich var i en periode deres primære mål. Den første vinter anvendte de på at rentegne skitser samt at ordne og samle de mange informationer, som i rapportform sendtes til København. I april 1753 fremsendte de nogle tegninger samt modeller af sammenlaskede dæksbjælker, som de havde skaffet fra værftet i Woolwich. Træmodellerne gav prøver på nogle af de løsninger, man havde fundet frem til for at spare på det kostbare tømmer. De blev studeret med stor interesse i København. Her mærkede man også den voksende knaphed på egetømmer. Herefter gik turen til Chatham og Sheerness, men da der ikke var større skibsbygningsarbejder igang ved disse værfter, besluttede de sig for at rejse videre.

Hen på sommeren ankom de til Portsmouth, men efter to besøg på værftet blev de opdaget og smidt på porten. Det er værd at bemærke, at Kaas og Krabbe i den afsluttende rapport til Admiralitetet, præsenterer den nervepirrende oplevelse i en yderst afdæmpet stil: *men da vi paa den tiid ikke kunde udrette noget synderligt i Portsmouth, eftersom vi ikke kunde komme ind paa Værftet og folkene vare forbuden ikke at have noget med os at bestille, saa forføjede vi os snart derfra til Chatham.*

Vinteren blev endnu engang tilbragt i London, hvor de bl.a. opsøgte den danske gesandt F. Chr. Rosenkrantz (1724-1802) for at få ham til at skabe de forbindelser, der kunne smidiggøre deres mission. Rosenkrantz fik en række aftaler bragt i stand. En af disse gjorde det muligt for dem påny at besøge værftet i Portsmouth. Men nu var man advaret, og de danske gæster blev holdt under skarpt opsyn og måtte under ingen omstændigheder optegne eller nedskrive noget. De besluttede derfor at søge skibslejlighed til Plymouth. Her havde de større held, idet det lykkedes for dem i al ubemærkethed at gøre en række optegnelser om dokker, skibe og tekniske anlæg. Fra Plymouth krydsede de kanalen til Guernsey og derfra videre til St. Malo. Den sidste del af rejsen foregik over land til den franske marines værft i Brest.

Fransk mistro

Krabbe og Kaas var ved flere lejligheder blevet advaret om, at det ville være et uomgængeligt krav for at komme ind på værftet i Brest, at man var i besiddelse af et rekommandationsbrev. De rettede derfor henvendelse til den danske gesandt i Paris, Ditlev Reventlow (1712-1783), men af uransagelige årsager nåede svaret aldrig frem.

På det lokale herberg var man begyndt at blive mistænksomme, og det kulminerede med et veritabelt forhør, hvorunder de måtte opgive navn, fødested samt profession. Desuden blev de beordret til straks at anmelde deres ankomst og ærinde hos den lokale øvrighed. Efter en tid lykkedes det dog at få adgang til værftet, men deres udbytte var magert. Ingen af dem turde bruge skitsebøgerne eller foretage opmålinger af de skibe, som var under bygning.

Nu var de henvist til at tilbringe dagene på herberget uden mulighed for at komme ind på selve værftet. Alle forsøg på at komme i kontakt med værftets konstruktører viste sig desuden umuligt: *de skyede os allevegne og undgik alle Leiligheder at blive bekiendte med os. Dette uagtet erholdt vi dog, uden dem, uformerkt det meeste af det, vi attraaede.* Den alternative taktik, man betjente sig af, var, gennem bestikkelse at lokke værftets håndværkere til at levere oplysninger eller direkte kopier af tegninger af maskiner og skibe. Men det var en

yderst farlig taktik, og de måtte grave dybt i den medbragte portemonnæ for at tilfredsstille deres gridske meddelere.

Det varede ikke længe før deres pekuniære situation var så kritisk, at de måtte anmode Admiralitetet om forstærkninger, som fremsendtes gennem gesandtskabet i Paris.

Efterhånden bredte der sig en ubehagelig stemning, hvorfor de skyndsomst begav sig til L'Orient, hvor bl.a. det franske asiatiske kompagni havde sine værfter. Efter nogle sonderinger dér begav de sig videre ad søvejen til det royale værft i Rochefort. I løbet af foråret 1755 ankom rapporterne herfra til Holmen. Deres indhold var ikke opmuntrende. Franskmandene i Rochefort var om muligt endnu mere mistænksomme, og da det af Krabbes og Kaas' papirer fremgik, at de havde rejst gennem England bestyrkedes deres mistanke: *vi vare derfor observerede og efterseete paa alle sider og som Constructørerne tillige sammesteds vare overmaade hemmelige, saa kostede det os endeel umage, penge og fortrædeligheder før end vi uformerket kunde faae hvad vi tragede efter og behøvede i Metiën.* Efter to måneder havde man i Rochefort fået nok af de to nysgerrige danskere, og de blev anmodet om straks at pakke deres ejendele og forlade byen.

Den udbredte mistro og de mange nærgående spørgsmål skræmte naturligvis de to unge officerer. De var alene og langt fra Holmen og deres elskede fami-

lier. I korrespondancen med det høje Admiralitet forsøger de at undertrykke angsten, men glimtvis fornemmer man deres dilemma: *ofte have [vi] været i tvivl og frygt for at mand skulle arrestere os og tage fra os hvad vi med megen møje og umage havde forskaffet os. Hvilket hændte een svensk constructor som blev i England efter os.* Deres angst var altså ikke ubegrundet. Efter afrejsen fra England fik Krabbe gennem en af sine kontakter at vide, at man også havde haft til hensigt at arrestere dem.

Fra Paris til Napoli

De trængte begge til et hvil. De mange krævende situationer, det evige rejseri og de ubekvemme ophold på andenklasses herberger havde tappet dem for kræfter. Heldet var således med dem, da de ved et tilfælde kom i kontakt med en fransk konstruktør. Han var på vej til Paris, og de benyttede lejligheden til at gøre ham følgeskab. På denne måde kunne de kombinere det nyttige med det behagelige. I Paris mødte Krabbe og Kaas de to berømte konstruktører Pierre Bouguer (1698-1758) og Henri-Louis Duhamel Du Monceau (1700-1782). Under det seks uger lange ophold førte de en række samtaler med disse to store personligheder og teknisk-videnskabelige begavelser.

I Paris lykkedes det endelig at få en introduktionsskrivelse hos den danske gesandt til værftet i Toulon, og i september 1755 rejste de til Marseille og derfra videre til rejsens forløbige mål, Toulon. Fra denne store havneby, med både private og offentlige værfter, hjemsendte de konstruktionstegninger, beskrivelser af maskiner og anlæg samt anvisninger på, hvordan man fremstillede de såkaldte sammenlagte master og opskrifter på diverse konserveringsmåder.

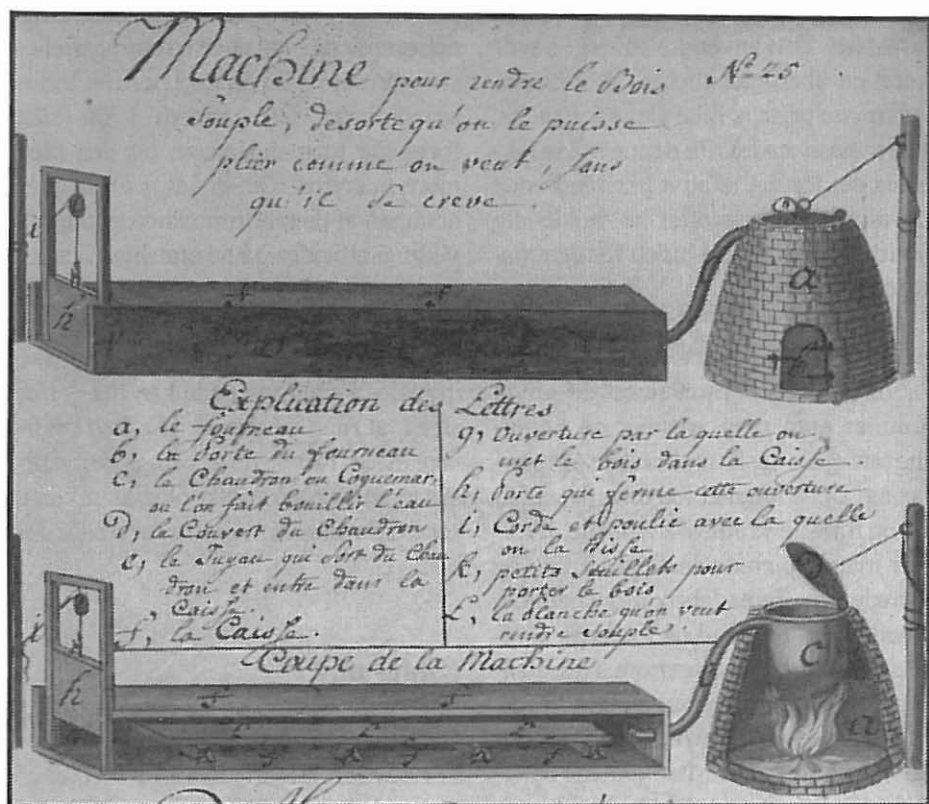
I slutningen af 1755 rejste de fra Marseille til Livorno i Italien for at studere galejbyggeri. En rejse som førte dem til en række af de store kystvendte værfts- og havnebyer. Fra Venedig mod nord til Pisa på vestkysten. Derfra mod øst til Ancona og så mod syd til galejhavnene i Civitavecchia og Napoli. Der blev også tid til en "privat" afstikker til Rom. Det ser ikke ud til at denne del af rejsen gav det store faglige udbytte. Mængden af rapporter og breve aftager, og i sine private optegnelser henfalder Krabbe til poetiske rejsebeskrivelser. Det er tydeligt, at han nyder rejserne rundt i det smukke og frugtbare land. En mindre heldig bedømmelse opnår landets befolkning, hvis fysiske udseende han finder lidet attraktiv, ligesom han gennem sine observationer når frem til, at de indfødte fra fødslen må være udrustede med en aversion mod hårdt arbejde. Tidligt på året 1756 når de Napoli, hvorfra de efter et kort ophold får skibslejlighed til Marseille.

Turen tværs over Frankrig foretages "til søs", idet de benytter lejligheden til at lade sig fragte ad den imponerende "Langvedocske kanal", som strækker sig fra Middelhavet til Bordeaux. Fra Bordeaux sejlede de videre til Holland, hvortil de ankom i august 1756. Her besøgte de skibsbyggeriet i Amsterdam, Rotterdam og Middelburg, det nuværende Vlissingen. Det nederlandske skibsbyggeri havde de to kosmopolitter intet til overs for.

Mod det kolde nord

I oktober satte de efter aftale med Admiralitetet kursen mod nord, og de ankom til et stormomsust og novemberkoldt København. Det var nu mere end 4½ år siden, de sidst havde betrådt dansk jord.

Turen hjem gik mod sædvane over land, og var på grund af årstiden opslidende. Krabbe benyttede lejligheden til at filosofere over sine forehavender i det fremmede. I sin dagbog noterede han: *Marke og Skove havde nu aflagt deres Sommerprydelse og viiste sig i deres sørgelige afklædte Tilstand. Der var altsaa intet paa Veien som kunde forlyste Øiet eller Sindet. Jeg lod derfor Vognen glide hiem ad med min Person, medens jeg i Tankerne vandrede tilbage til Engeland og Frankerige, for at eftertænke de ved min havte Gienstand mange mødte Vanskeligheder.*

Håndkoloreret spiontegning af Friderich de Løvenørn (1715-1779). I Løvenørns rapport findes der en række beskrivelser af tekniske anlæg og maskiner. Den her viste er en "maskine til at boje træ", måske mere kendt under betegnelsen svedekiste. Marinens Bibliotek.

Den 27. november 1756 beordredes både Krabbe og Kaas til at indtræde i Konstruktionskommissionen som fuldgyldige medlemmer. Først nu var det lange uddannelsesforløb bragt til ende. Det slidsomme liv på de hårde bænke på akademiet, og de lange farefulde rejser i det store udland havde trods alt båret frugt. I 1758 udnævntes Krabbe til fabrikmester, og han afsluttede sin karri-

ere som geheimeråd. Kaas blev i 1770 chef for det Søkadetakademi, han selv havde frekventeret, og han kunne afslutte sin succesfulde karriere som admiral.

Afslutning

Ovenstående eksempel er kun et af mange. Næsten hvert år var danske søofficerer på farten, og deres resultater

hobede sig op på skrivebordene i Admiralitetet. Den anvendte strategi havde været en ubetinget succes, hvorfor den beskrevne praksis ikke alene fortsattes, men intensiveredes. På denne måde lykkedes det for det relativt lille land uden nævneværdige råstoffer at holde sig ajour med det nyeste inden for den maritime teknologi.

Man vidste at det var farligt, og man måtte ofte gribe dybt i de slunkne kasser, men det var intet imod de uhyre summer som man sparede på udviklingsarbejder og komplicerede eksperimenter. Disse udgifter lod man de engelske og franske skatteydere betale, hvorefter man kopierede deres produkter og aflurede dem deres fabriktionshemmeligheder. Fra England og Frankrig skaffede man sig oplysninger om skibsartilleri. Det kongelige kanonstøberi i Woolwich var i denne periode velbesøgt af danske søofficerer. Man hentede uvurderlige oplysninger om kobberforhudning, destillation af ferskvand, forskellige pumpe-systemer, om konserveringsmidler til tømmer, om sejludgsfabrikation, om rebslageri, om kraner og andre hjælpemaskiner, om anker- og knæsmedning, om blokkedrejningsmaskiner, navigationsinstrumenter, ventilations-systemer, krudtfabrikation og støbeteknikker samt rapporter m.m.

Dannelsesrejser eller industrispionage lod det klart formulerede alternativ i indledningen. Svaret kan ikke formuleres med samme præcision. Der var tale

om en skønsom blanding af både dannelsesrejse og militær efterretningstjeneste, garneret med en god portion industrispionage. Op gennem 1700-tallet forøgede man indsatsen, og den blev mere målrettet. Det gjaldt især udspioneringen af de maritimteknologiske udviklingsarbejder på de statslige værfter og statsfinansierede virksomheder. Et lignende billede tegner sig, når man ser på den privatejede engelske og franske industri. Konkluderende kan det derfor siges, at man på denne ikke helt regulære måde, formåede at bringe den danske marine op på et teknologisk niveau, som tålte sammenligning med selv det bedste.

Kilder m.v.:

Geheimeraad Friderich Michael Krabbes Levnets Beskrivelse (...) Skrevet af ham selv i Aaret 1791. København 1793.

Rigsarkivet.

Søetatens arkiv.

Konstruktionskommissionens protokoller.

Admiralitetet.

Indkomne sager div. år.

H.C. Bjerg og John Erichsen: Danske Orlogsskibe 1690-1860. København 1980.

"10 dage i spjældet"

Erhardt Martin Justesen

Orlogsmuseet modtager årligt mange minder fra livet i Søværnet. En særlig kategori er dagbøgerne, der ofte har en nærhed og uhøjtidelighed i beretningen med plads for følelseladede betragtninger og dagligdags humor.

I november 1993 modtog museet flere dagbøger fra afdøde minemekaniker Erhardt Martin Justesen, der omhandler årene lige før og under 2. Verdenskrig. En af dagbøgerne er exceptionel, idet den beskriver 10 dage i arresten i marts 1937. Justesen var født i 1906 og var således 31 år, da han kom i "spjældet", åbenbart på grund af en mindre berigelsesforbrydelse. Nedenstående gengives, lettere redigeret, hans beretning om 10 dages ophold i arresten på Holmen.

"Jeg dikterer Dem herved 10 Dages ensom Arrest samt at betale det tilegnede med 10 Kroner".

Dommen modtages og paabegyndelsen af Afsoningen begynder Kl 1600 d. 13-3-1937.

Jeg møder selv alene i Arresten, normalt skal man følges til Arresthuset af en Befalingsmand, men dette havde jeg undgaaet ved Chefens hjælp.

Jeg møder "Mogens Maler" i Døren, han lukker op, efter at jeg har givet ham Haanden, spørger jeg ham, om han kan huse mig i 10 Dage.

Jeg gaar med ind paa Kontoret, og da Klokken mangler et helt Kvarter i 4re, siger Mogens til mig. " Hvis du skal have en Smøg, saa ryg nu for naar Klokken er fire, kan du ikke ryge mere".

Jeg svælger i løbet af et Kvarter hele 2 Cigaretter i mig. Jeg faar da Underretning om, at alt, hvad jeg har paa mig, skal afleveres. Jeg afleverer alt, selv en lille stump Blyant, jeg tænkte ikke paa at jeg vilde komme til at savne noget at skrive med. Da Klokken viste fire, siger jeg: "Naa vi skal vel til det". Mogens viser mig da op paa 1ste Sal.

Paa begge Sider af en lang Gang ligger Cellerne. Vi gaar til venstre, idet vi er paa 1ste Sal, og for Enden af Gangen paa højre Haand lukker han min Celle op. "Dette er en Officers-celle", siger han, og vi sludrer da lidt sammen.

Cellen er et stort Rum ca 6x7 Meter, med Trægulv, midt paa Gulvet sidder der en stor Jemring, denne blev i sin Tid brugt til, naar de krumsluttede Folk, en Straf som endnu ikke er ophævet inden for Militæret, som jeg troede.

"Mogens Maler" fortalte mig endvidere, at der for et stykke Tid siden havde siddet en Værnepligtig i 48 Døgn mørk Arrest med Køje uden Madras.

Dette er barbarisk, naa, men dette kommer jeg til senere, først Arresten.- Fra Døren, man kommer ind ad, træffer Blikket først Væggen over for, med det lille Vindue med de svære Jernstænger, samt en Jernklap til at lukke for, til venstre et lille Bord og en Bænk begge Dele naglefast til Væggen, til at klappe op af Væggen og tillaaelse. Paa højre Haand "Køjen", en Træbriks, som er klappet op af Væggen og tillaaet i et Laasetøj. Ved Væggen med Døren, findes til venstre Kakkellovnen, som er til at fyre i ude fra, hvilket maa være hensynsfuldt over for Fangen, saa har han da ikke noget at tænke over med at fyre. Og til sidst det allervigtigste, en Spand med Laag - til saavel store som smaa Ærinder. Den havde selvfølgelig sin Plads ved Hovedenden af Sovebriksen, men jeg lempede den over ved Siden af Kakkellovnen i det andet Hjørne. Ja, Møblemanget er min-sandten saa omfangsrigt, at jeg helt har glemt at nævne Lysekronen, som er anbragt over Døren ind i Væggen, men den lyser nu meget godt.

(Justesen har i tegninger gengivet interiøret, p. 81 og 87)

Jeg fik, før jeg kom her op, lov til baade at beholde mine Seler og Snørebaand, Ting som altid bliver taget fra Arrestan-

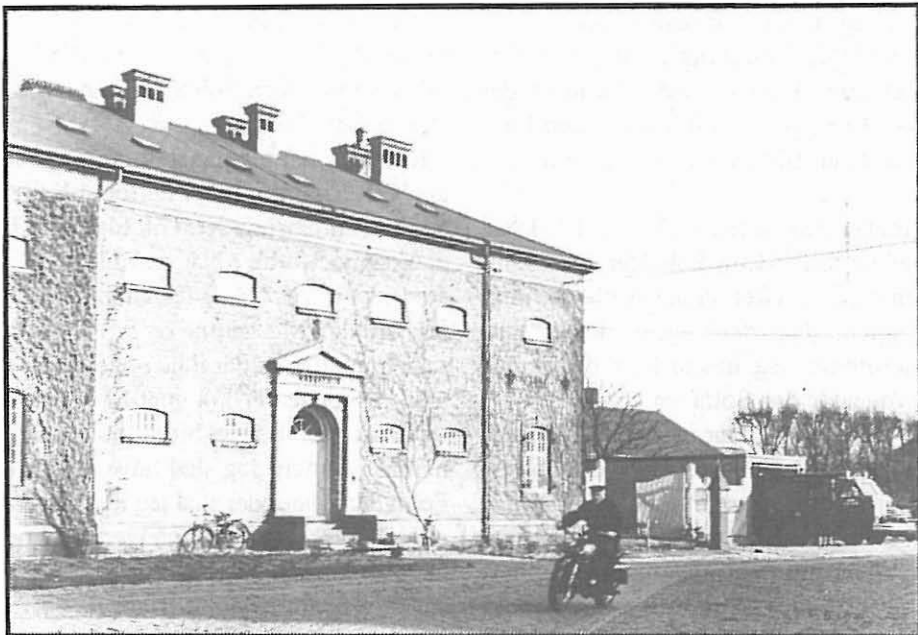
ter. Jeg fik ligeledes lov til at gennemgaa Biblioteket, som bestod af en halv Snes Bøger, underligt nok alle Kriminalromaner, Sherlock Holmes o.s.v. Jeg fandt Ingemanns Roman "Valdemar Sejr". Jeg har læst den som Barn, men kunne ikke samle Tankerne med den, jeg vandrede derfor op og ned af Gulvet fra Hjørne til Hjørne, 8te Skridt frem og 8te Skridt tilbage. Jeg tænkte over hvor underlig en Straffemaade at bruge over for mig, 10 Dages ensom Arrest - Herregud, som om jeg frygtede 10 Dage, og hvad Skræk skulde de sætte i mig, havde jeg ikke faaet Skræk nok i Livet, alene over at de lod mig gaa og vente paa saadan en Dom i hele 12 Dage.-

Danmark er i saa meget nummer et, men ikke indenfor Retsplejen. I 12 Dage havde jeg rystet og bævet for at faa min Afsked, noget som maaske havde været det bedste for mig?

Klokken blev 5 (1700). Tiden gaar langsomt, Fuglene synger uden for, jeg fortryder at jeg ikke havde lagt min Blyant ind i Foret paa min Vest, idet jeg følte at Tiden vilde gaa bedre med at skrive lidt.

Jeg hører Kommandoraab uden for, det maa være Rekrutterne, der bliver fulgt til Værftsporten for den første Landlov. Maden kommer, bajerske Pølser og stuede Kartofler. 2 Stk. Rugbrød med Fedt og Spegepølse. 1 Stk. Sigtebrød med Leverpostej samt 1 med Ost, en Mukker The og Salt. Saltkarret,

Arresthuset på Nyholm, som ligger øst for Hovedvagten, blev opført i 1891 som afløsning for de utidssvarende arrestrum på kaserneskipene. Huset tjener nu ikke længere som arrestbygning, men benyttes som kontor- og magasinbygning. Orlogsmuseet.

en Blikkop med Laag, staar for øvrigt altid paa Bordet. Jeg kom til at tænke paa "Har man engang spist af Bliktal-lerkener".

Men saadan gaar det nu ikke med mig.

Jeg spørger Mogens, om han ikke vil give mig min Blyant igen, men han ryster paa Hovedet og siger, at det er forbudt. Ligemeget, jeg faar den ikke lokket fra ham. Han gaar igen, og efter at jeg har spist, som smagte mig godt, ser jeg atter paa Lokaliteterne og opdager nu, at Væggen er fuldstændig overbegjort af

Tegninger og Streger med Kryds over. Alle Tegninger, hvoraf virkelig nogle er gode, er alle sammen svinagtige, ligeledes smudsige Vers. Stregerne med Kryds over har været Fangernes Kalender. Jeg har selv lavet mig en, og venter paa i Morgen Eftermiddag Kl 4, at jeg kan lave det første Kryds.

Køjen blev slaet ned Kl 6 (1800), og efter at jeg har rigget den til, gik vi ned paa Kontoret og skrev Generalieblad, der vankede samtidig en Kop Kaffe. Efter dette gik jeg til Køjs med "Valdemar Sejr", men han kunde ikke holde Søvn fra Øjnene og allerede Kl 8te (2000)

sov jeg. Det er for resten sandt. "Mogens Maler" kom ind til mig med WC Papir, det slog mig med det samme, der har du noget at skrive paa, men hvor faar du en Blyant fra? Jeg sov ind.

Søndag: Jeg vaagnede allerede Kl. 3 Nat ved en forfærdelig Rabalder og Skramlen og først efter, at jeg er blevet rigtig vaagen, slaar det mig, at det er Varmrererne, jeg havde hørt de samme Lyde nede paa Söminestationen.

Kl. er 7, jeg staar op og lægger Tæperne sammen, smækker Køjen op og gaar ud og vasker mig i Vaskerummet lige over for. Efter at jeg har vasket mig, forsyner jeg mig med noget mere WC Papir og haaber paa at faa en Blyant i løbet af Dagen, hvilket ogsaa lykkes. Jeg faar "Valdemar Sejr" byttet med "Det dræbende X" og begynder da at læse. Tiden gaar langsommere, men Kl. 11 kommer Maden, Kalvesteg og Abrikossuppe - herligt. Jeg lægger mig efter Middagen paa Gulvet for at sove Middagssov, men det lykkes ikke at falde i Sovn, maaske er det fordi, at jeg ikke har været paa WC, som jeg plejer, men jeg kan nu ikke komme af med "Møjet", naar der er nogen der ser paa mig.

Eftermiddag: Kaffe - Smøg samt ny Avis. Kl 4 gaar jeg højtidelig hen til Væggen, hvor jeg har sat mine 10 Streger og giver den ene af dem et Kryds for at det rigtig kan ses endda med Blyanten. Det første Døgn var gaaet. Gid de

andre ikke maa blive saa lange. Til Aftensmad Kl. 5 fik jeg "Skidne Æg", 2 Stk. Rugbrød med Pølse samt Leverpostej og Ost. The.

Kl. 5 1/2 har jeg naaet at faa Dagbogen ført a'jour og læser derfor et Kapitel i "Det dræbende X". Gik til Køjs Kl. 6. Vaagnede atter i Nat da Kl. var 2 og sov ikke noget videre resten af Natten. Har drukket Morgenthe og 5 Stk. Mad, saa Appetitten er der ikke noget i vejen med. Svendsen er kommet til Morgen og vil nu købe 1 Æske brun Snus til mig henne i Tutten. Jeg skal have et Bad i Formiddag, ligeledes skal jeg til at vaske mine Underbukser, det trænger de til og saa gaar Tiden med det og det er Hovedsagen. Jeg fik i dag en Kam til laans. Det er nu ligesom lidt spændende at sidde og skrive Dagbog, fordi det er forbudt. Blyanten gemmer jeg i Madrassen og Papiret oppe mellem Vinduesskoderne.

I dag Mandag er der helt livligt her udenfor. Soldaterne marcherer forbi og Hornsignalerne lyder. Jeg kan ligeledes høre Damperne tude ude i Havnen.

Der maa have været Taage i Nat for jeg kunne høre Sirenerne fra Indsejlingen af Havnen. Jeg venter nu paa min Snus. Jeg trænger til at faa Blyanten spidset, men tør ikke bede om en Kniv, jeg maa paa anden Maade se at faa en Spids paa den. Jeg har faaet Snus, meget tør, men dog rart at smage lidt Tobak. Jeg har i Formiddags vasket mine

Underbukser og bagefter tog jeg et Bad, hvor det friskede op. Jeg har ligeledes faaet en Kam. Formiddagen gik vældig hurtig og nu har jeg spist til Middag, den bestod af "Hakkebøf og Sødssuppe" smagte rigtig godt. Nu slaar Kl. 12, saa er der kun 4 Timer til, jeg kan slaa et nyt Kryds og saa er de første 2 Døgn gaaet. Jeg er blevet færdig med at læse "Det dræbende X" og har faaet en ny Roman, der hedder "Farone Nr. 13", den begynder jeg paa nu.

Jeg fik at høre, at der kommer en anden "Forbryder" ned engang i Dag. Ak ja. Jeg sov til Middag fra 12-2 paa Gulvet, blot jeg nu kan sove hele Natten. Svendsen var heroppe, da Kl. var 2, han spurgte om jeg ville luftes, men det vil jeg ikke, jeg bryder mig ikke om at blive set. Klokken har nu slaaet 3, om en Time slaar jeg et nyt Kryds og saa er der 8 Døgn igen.

Blot jeg kunne faa et Stk. Papir saa jeg kunne faa Tiden til at gaa med at tage en Skitse af Cellen. Jeg maa forsøge, om det kan lade sig gøre i Aften. Jeg har nu Kl. 4 slaaet mit andet Kryds, saaledes er der nu kun 8 tilbage. Jeg har til Aften faaet 1 Spegesild - dejlig marineret, 1 Æg og det sædvanlige 2 Stk. med Spegepølse, 1 Leverpostej, 2 Ost. Det ser ikke ud til, at der er nogen der tænker paa bart Brød til Maden, men det gør jeg, paa den maade, jeg tager Pølsen af det ene Stk. Brød, saaledes faar jeg et Stk. med højt Paalæg.

Ensom Arrest maa, hvis det bliver ført eller holdt strengt, som det skal, være noget forfærdeligt noget. Normalt maa man ikke læse eller lave det mindste. Fangevogterne maa ikke svare paa noget, hvis man spørger. Marinens Straffefølge trænger til en ordentlig Revision. Jeg føler mig ikke som en Tyv, for det jeg har taget og gjort i Penge og der er ikke en herude, der gør det samme. Der er ikke en, der har fuldstændig rent Mel i Posen. Jeg tror, at alle Auditorer, i det hele taget Mennesker der dømmes, skulle prøve de forskellige Staffemetoder, jeg er sikker paa at mange Domme ville blive anderledes.

Jeg glemte helt at bemærke, at jeg er begyndt paa det 3 Døgn. Underligt at man regner ikke fra neden og op til de 10, nej - de bliver regnet fra 10 og ned efter. Jeg skal ialt sidde her nede i 240 Timer. Jeg har i Aften faaet lovning paa 1 Stk. Papir, saa skal jeg til at tegne lidt, saa gaar Tiden bedre. Jeg fik ogsaa noget som er forbudt, hvad det er, skriver jeg ikke. Fuglene kvidrer nu uden for igen, saa er det sent paa Eftermiddagen, de høres ligeledes tidlig om Morgen. Hvor kan Mennesker hurtigt blive Vanemennesker. Sovebriksen bliver slaet ned Kl. 6 Eftermiddag og saa maa man trække af Tøjet, som bliver hængt uden for Døren, men man behøver ikke at gaa til Køjs, man maa gerne sidde oppe, lyset brænder til Kl. 10. Jeg sad virkelig i Aften og længtes efter at han skulle komme og slaa "Briksen" ned, hvor Ti-

den er lang, naar der er noget, man venter efter. Nu bliver Flaget halet ned, jeg kan høre Skansevagten marchere ud af Kasernegaarden, ligeledes Trommen og Hornblæseren. Briksen er nu blevet slaet ned, jeg var paa WC, nærmest for at faa noget mere Skrivepapir. Jeg fik en af de forbudte, vaskede mig og fik en lille Sludder med Fangevogteren, jeg sidder nu og skriver i bar Figur, med et Tæppe om mig, det vil sige, min gode strikkede Trøje har jeg paa, den har jeg ligget med hver Nat, jeg kommer nok til at savne mine Underbukser, men de var ikke tørre.

Jeg tænker paa mine kære derhjemme, paa om Børnene har været vaade om Fødderne i Dag, gid Olgas Ben maatte blive rigtig godt.

Jeg har vist glemt at fortælle om noget, som ogsaa hører fast til saadan en Celle, nemlig det nye Testamente, jeg har ikke hentet Trøst der endnu. Jeg skal en af Dagene give en Beskrivelse af, hvad der staar paa Væggen, man kan ikke sætte en Finger noget steds, uden at der er ridset, ikke engang Gulvet har gaaet ram forbi. Jeg saa i Dag, da jeg botaniserede Gulvet, at der var ridset noget ned ved Ringen, som sidder i Gulvet, hvad der staar, kan jeg ikke se. Der er det underlige ved Inskriptionen paa Væggene, at de ikke kan læses alle Tider paa Dagen, men kun naar Lyset falder ganske bestemt. Jeg har faaet Papir og i Morgen vil jeg prøve, om jeg kan

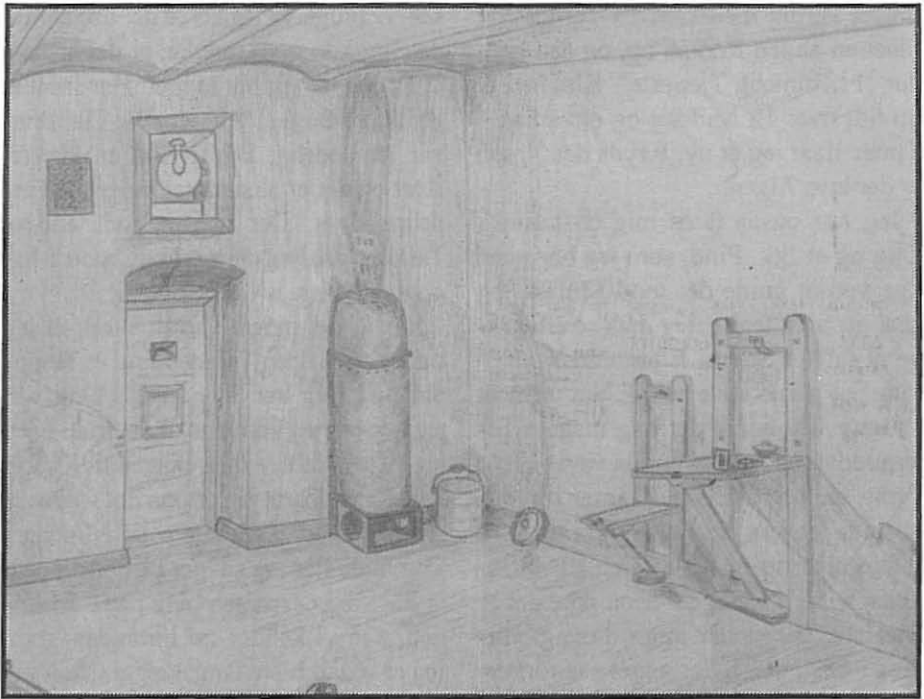
tage et Billede af Cellen, og Skygge kan jeg jo sætte paa om Aftenen, naar Lyset er tændt, det giver en glimrende Skygge over det hele.

Nu slutter jeg for i Aften og læser nu til Lyset bliver slukket.

Blyanten fik jeg spidset i dag, jeg fik ligeledes et lille Stk. Viskelæder som jeg gemmer i Saltkarret.

Tirsdag Morgen: Kan ikke forstaa, at jeg ikke kan sove hele Natten, jeg vaagnede Kl. 3 og sov ikke noget videre til Kl. 6. Jeg forsøgte endda at holde mig vaagen i Aften til Lyset skulle slukkes, men jeg tror nu nok, at jeg faldt i Søvn forinden, men vaagnede ved at Reveillen blev blæst Kl. 10. Jeg tror nu nok, at man kan blive Idiot af at sidde Dag ud og Dag ind og intet have at tage sig til, den er harsk, at skulde begynde paa en Kriminalroman fra Arbejdstidens begyndelse. Jeg har nu drukket The og spist 5 Rondenommer, jeg tror godt at jeg kunne sidde og spise hele Dagen. I Morgen er jeg blevet lovet Kaffe, det er dejligt, at gaa og glæde sig til det - tænk der er kun 48 Timer til, det er jo ingen ting - uha -

Jeg glæder mig til at tegne lidt i Dag, blot at jeg havde min gamle Færdighed, saa kunne det blive et rigtig Billede. for Lyset, naar det er tændt om Aftenen, giver en glimrende Skygge. Hvad mon Middagen bestaar af. De Tider venter man paa med længsel. Jeg sludrede det meste af Formiddagen, og Døren til min

Udover at fokusere stærkt på de daglige måltider fordrev Justesen tiden med bl.a. læsning, dagbogsskrivning og tegning. Her er gengivet en af hans tegninger, der viser en del af celleinteriøret med kachelovn, "lysekronen" over døren, bord og bænk, som er naglet til væggen og til at slå op og ned samt spanden med låg til store og små ærinder. På det udleverede WC-papir nedfældede han sine dagbogsnotater. Orlogsmuseet.

Celle blev ikke laast, det er nu en rar Følelse. Der kom en ny Arrestant i Dag, han skal paa den med 10 Dages ensomt for at være kommet 6 Timer og 38 Minutter forsent. Jeg er sikker paa, at det er et probat Middel. Jeg havde et morsomt Træf i Formiddag, da den nye Arrestant var i Bad. Badeværelset ligger lige overfor min Dør og Klappen til at kigge ind ad var blevet aabnet for at jeg kunne følge Badningen, dette var jo

ogsaa en Afveksling, saa efter at Svendsen var gaaet ned et Øjeblik, kom der 2 Vagtarrestanter, og pudsigt at se den ene tage en Pibe op af Lommen og tændte den ved Kachelovnen, de skiftedes saa til at ryge paa Piben og forsvandt derpaa igen.

Middagen var som sædvanlig - tip top - Oksekødsuppe, Peberrodsovsen var god, jeg plejer ellers ikke at spise den Slags, men den smagte godt. Jeg er lige

blevet færdig med "Nr. 13 Toroni" og faaet en anden Roman op, og den hedder "I hemmelig Tjeneste". Klokken er nu lidt over 12 Middag og om smaa 4 Timer slaar jeg et nyt Kryds det 3', saa er der kun 7 igen.

Jeg har ogsaa faaet mig en Linial i Dag og et Stk. Pind, som jeg har gjort lige ved at gnide det mod Muren, jeg skal nu til at tegne, jeg maa se efter ikke at falde i Søvn i Eftermiddag, hvor ville jeg gerne sove en hel Nat uden at vaagne. Jeg har kedet mig meget i Eftermiddag og jeg har endda været i fuld sving med at tegne, nu venter jeg paa Lys saa jeg kan faa sat Skygge paa.

Jeg har slaaget et Kryds igen Kl. 4 saaledes det 3' i Rækken. Mon ikke det er Blæsten, der sætter mig i daarligt Humør i Dag, den hylér noget saa forførdeligt gennem Vinduerne og her er endda meget varmt. Jeg svæder og har smidt min Strikketroje.

Til Aftensmad fik jeg Labscovs og de sædvanlige Rondenommer og The.

Jeg tror jeg sidder og bliver tyk og fed. Hvorledes mon I har det derhjemme?

Jeg længes virkelig efter jer noget saa forførdeligt. Mon den 3' Dag er den værste at sidde, det er maaske ligesom "Bokserne", der har nogle sløje Perioder. Fuglene har begyndt deres Aftenkvidren. Jeg tror, jeg i Aften faar en Kop Kaffe - dejligt -. Har faaet Kaffen, og fik samtidig en lang Sludder. Saa Tiden er gaet storagtig, er blevet færdig med den første Skitse og efter Materialerne,

som er brugt, vil jeg kalde det nogenlunde. Jeg kan godt mærke, at det er lang Tid siden, at jeg har tegnet. Har faaet et par andre Bøger. "I hemmelig Tjeneste" var for kedelig. Biblioteket er ikke ret stort og det er altsammen noget forførdeligt Bras. Det blæser godt endnu. Tænker paa jer derhjemme, mon I har noget at putte i Kakkelovnen.

Her er det meget varmt, skönt at jeg sidder oppe uden Tøj med kun et Tæppe om mig. Jeg har ikke sovet i Dag, saa jeg tænker, jeg kommer til det inat. Men jeg vil se at holde mig vaagen til Kl. 10. Jeg er glad for, at jeg er paa det 4' Døgn. Arrestforvaren gik hjem til Middag i Dag, ham har jeg savnet i Eftermiddag, vi har været sammen ovre paa Afdelingen, saa vi kender nu hinanden godt. Jeg er ved at blive langskægget, kan jeg mærke. Nu ikke mere i Aften.

Godnat til jer derhjemme.

Onsdag Morgen: Jeg har inat sovet nogenlunde, vaagnede ikke før Kl. 4 og blundede til Kl. 7. Fik i Dag Kaffe i stedet for The, det er den Slags Smaating, der sætter Kulør paa Fangeskabet. Vejret er straalende i Dag, dog kan det ikke ses, fordi der selvfølgelig er smalle Ruder i Vinduet, som er anbragt omtrent oppe ved Loftet. I denne Celle har der siddet mange, efter Raderingerne paa Væggen flere Hundrede. Nogle har skrevet hele smaa Vers.

*Jeg lytte til Væggen og hører
det nynne dybt inde i Muren
det toner af Ynde*

*Jeg maa op, jeg maa ud i den
kaldende Dag*

*I Nat har jeg drømt mig fra Nætter og
Nag.*

En anden har skrevet:

*Med Mindernes allerfineste Baand
vore Hjerter til Barndomshjemmet
er knyttet.*

Skrevet af Harald H. Lund 1918.

og saaledes er der mange. Nogle har fundet trøst i Testamenter og anbefaler dette, men den eneste Inskription er dog Streger med en anden Streg over som et Kryds. Enkelte Steder er der op til 40 Stk. En mængde Navne er der ligeledes. Jeg har i Formiddag gaaet og luftet mig ude paa Gangen, saa Tiden er gaaet godt.

Til Middag fik jeg Risengrød, som jeg dog ikke spiste grundet, at der var en mængde Sukker paa. Den næste Ret bestod af Fiskefilet, Torsk og Persillesovs. Jeg tror jeg i Eftermiddag skal tage mig en lille Lur, naar man alligevel ikke kan sove hele Natten, skønt man holder sig vaagen, saa kan jeg ligesaa godt sove et par Timer væk af Dagen. Jeg er igang med hele 2 Bøger, den ene "Africa" en gammel Rejsebeskrivelse,

og den anden "Skatten paa Krater-øen". Jeg skifter lidt med dem. Kl. 4 er det 4' Døgn forbi og saaledes 6 tilbage. I Morgen Halvdelen, men dertil er der mange Timer endnu, jeg tør slet ikke tænke paa det. Jeg har sat mit 4' Kryds paa Væggen.

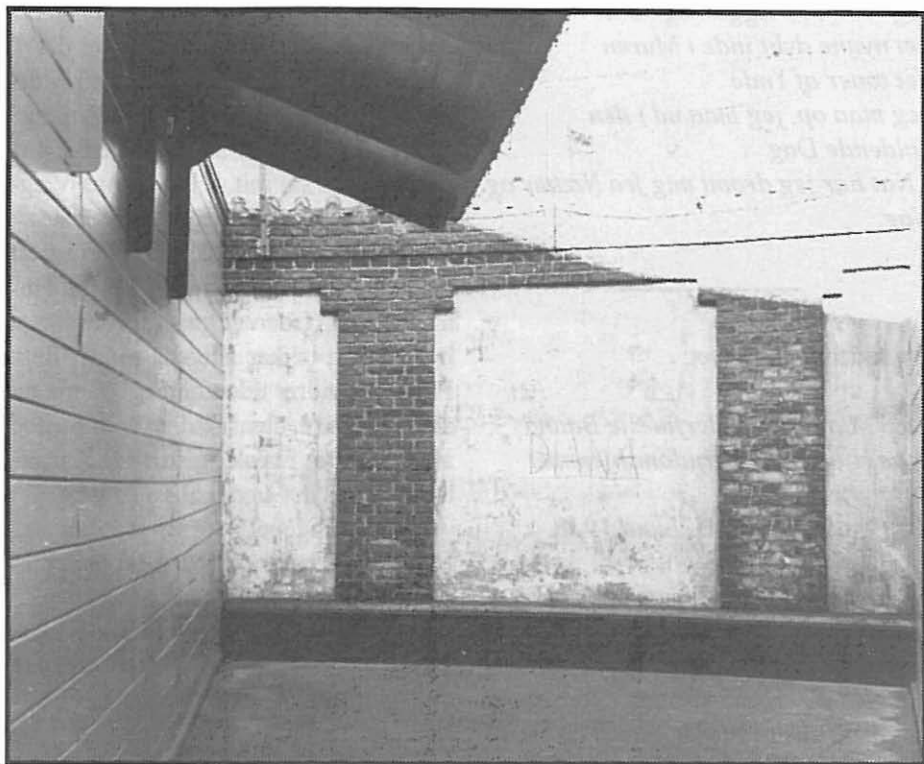
Jeg var ved at være rigtig ked af at sidde her inde i gaar, men i Dag er Humøret godt. Tiden er gaaet forbavsende hurtigt. Det lakker allerede mod Aften. Fuglene kvirrer udenfor. Jeg glemte nu at fortælle om Aftensmaden, som bestod af stegt røget Flæsk og stuede Kartoffler og ellers det sædvanlige Paalæg.

Jeg har alligevel ikke sovet i dag, saa Natten gaar vel nok. Nu skal jeg snart paa WC efter mere Papir.

Køjen er nu gjort klar igen, og Skrivepapir har jeg ogsaa hentet mig. Jeg har igen faaet en anden Bog "En Bortførelse", hedder den.

Jeg længes snart efter at se en Avis. Gid Olga maa vinde i Lotteriet blot saa meget at vi kunne komme paa ret Køl igen. Nu ikke mere i Aften gid Natten var gaaet. Godnat til de kære derhjemme.

Tordag Morgen: Har drukket The og sidder og hygger mig med en Kop Kaffe. Jeg sov alligevel ikke længere end til Kl. 3 i Nat, men blundede alligevel kan jeg forstaa til Kl. 6, for jeg tror, jeg drømte et eller andet juks. Jeg sov nu ogsaa tidligt i Aftes allerede Kl. 9 - ja, sikkert før, for jeg hørte ikke, at de kom

Arresthusets gård, hvor fangerne dagligt blev "luftet". Orlogsmuseet.

med "1 Stk. Fange" i en mægtig Brandert. De siger han kom med Ambulancen og at denne havde været paa Kommunehospitalet med ham, men der ville de ikke have ham. Han var blevet fundet i Borgergade. Da Kommunehospitalet heller ikke vilde have ham og Kasernen heller ikke i den Brandert han havde, saa førte de ham lige i Arresten. Der er jo saa lydt i dette Hus, saa jeg kan høre, at han klager sig her til Morgen, det maa være Tømmermændene. Nu kan

han faa lov at sidde en 3 Dages Tid og sunde sig. Hvad mon han har drukket der kunne give saadan en Bevistløshed saa tidlig paa Dagen.

I Dag Kl. 4 skal jeg sætte mit 5' Kryds, og saa er Halvdelen af denne kedsommelige Tilværelse gaaet. Den nye Bog jeg fik i Aftes, den interesserer mig ikke, jeg vil have noget kriminelt. Formiddagen er gaaet nogenlunde. Mon Olga har været i "Retten" i Dag? Til Middag fik

jeg Chokoladesuppe og stegt Lever. Jeg gad nok vide, hvor jeg skal betale for Maden, gratis er den sikkert ikke? Den har ihvertfald ikke været det før. Jeg er glad over, at Halvdelen af de 10 Dage snart er gaaet, disse første Dage har været som en Evighed, denne Uvished er ikke til at faa ende paa, og det er i Grunden ikke til at forstaa, for ellers naar man gaar paa Værftet, gaar Tiden altid godt, selvom man ikke rører en Finger til det fjerneste. Men Ensomhed er jo selvfølgelig Grundpillen i Straffen. Jeg forstaa ikke, men Svendsen siger, at der er mange Værnepligtige, der heller vil sidde i Arresten end gaa ombord i Skibene og arbejde, jeg forstaa det ikke, men det maa vel være et indgroet Had til al Militærvæsen.

Svendsen sagde i Dag at jeg godt kunne faa Lov til at gøre rent her i mit Lukaf, og jeg tog ham paa Ordet, saa en af de første Dage skal jeg nok faa tiden til at gaa med det.

Inventar er der lidt af, men saa maa Gulve holde desmere for. Spindelvæv findes i Mængder paa Loft og Vægge og det er næsten ikke til at forstaa, at en Edderkop vil friste Skæbnen her nede, hvor Lyset trænger sparsomt ind, en Solstraale, hvis den kan kaldes saadan, thi det er meget smaat med det, kan ikke trænge gennem Vinduet. Jeg skal forsøge at tage en Skitse af det ogsaa, og Køjen, som altid om Dagen er slaaet op ad Væggen og laaset naturligtvis. Jeg vil nu

slange mig paa Gulvet til Kl. 2, saa kommer Svendsen igen. Jeg har glemt at fortælle at jeg efter Theen i Morges fik en Kop Kaffe. Snusen har i alle disse Dage gjort det udmærket ud for Cigaretter, jeg er blevet saa trænet at jeg synker Spytet nu. Spisetiden er altid det store Spørgsmaal. Jeg fik i Eftermiddag en Kop Kaffe af Svendsen og vi sludrede sammen om Straffemaader. "Du har det nu meget bedre end som jeg. Jeg skal løbe og hente og servere Maden for dig, og saa har Du en velsignet Ro, jeg sætter mig somme tider ind i en af de tomme Baase for at faa lidt Ro, jeg synes det er dejligt". "Ja", svarede jeg, "det er det ogsaa, det bliver hurtigt ensformigt, men Du kunne jo sætte dig ind i min Celle her og lade mig laase Døren for dig, og saa kunne Du tilbringe Resten af min Straf herinde, saa fik du sikkert et andet Syn paa Roligheden, som findes i Cellerne".

Jeg kan Kl. 4 slaa det 5' Kryds paa Væggen, hvor er det herligt at betragte en saadan Kalender og vide, at for hvert Kryds der bliver slaaet, er man en Dag nærmere Friheden, den velsignede Frihed, som man først tænker paa, naar man sidder bag Laas og Slaa. Jeg skal ingensinde mere bidrage til at nogen skal komme her ind og sidde - det være sig Kammerat, ja lige meget hvad.

Til Aften fik jeg Medisterpølse og stuvet Hvidkaal. Hvidkaal er ikke min Livret og jeg kunne heller ikke spise det.

Bagefter fik jeg et lille Stk. af det forbudte, men det smagte ikke rigtigt. Eftermiddagen er gaaet med at læse og tegne, blot jeg havde mine gamle Færdigheder i dette Fag. Fuglene holder den sædvanlige Musik udenfor Vinduet og det er dejligt at høre, for Humøret er højt i Dag. Der kom en ny Fange ind til 10 Dages ensomt, de aner ikke, hvad de gaar ind til - uha -.

Jeg skal i Aften have mere Skrivepapir, jeg tror jeg har en hel Rulle inden jeg kommer ud. Jeg fik en Kop Kaffe i Aften, den var ganske vist kold, men det gjorde den nu ikke mindre eftertragtet, ligeledes en af de Forbudte. Blev færdig med Bogen "En Bortførelse" og har faaet et par andre op, de hedder "I Nattens mørke", som jeg nu tror, jeg har læst engang for flere Aar siden, den anden "Det svenske Sendebud" gaar jeg igang med først.

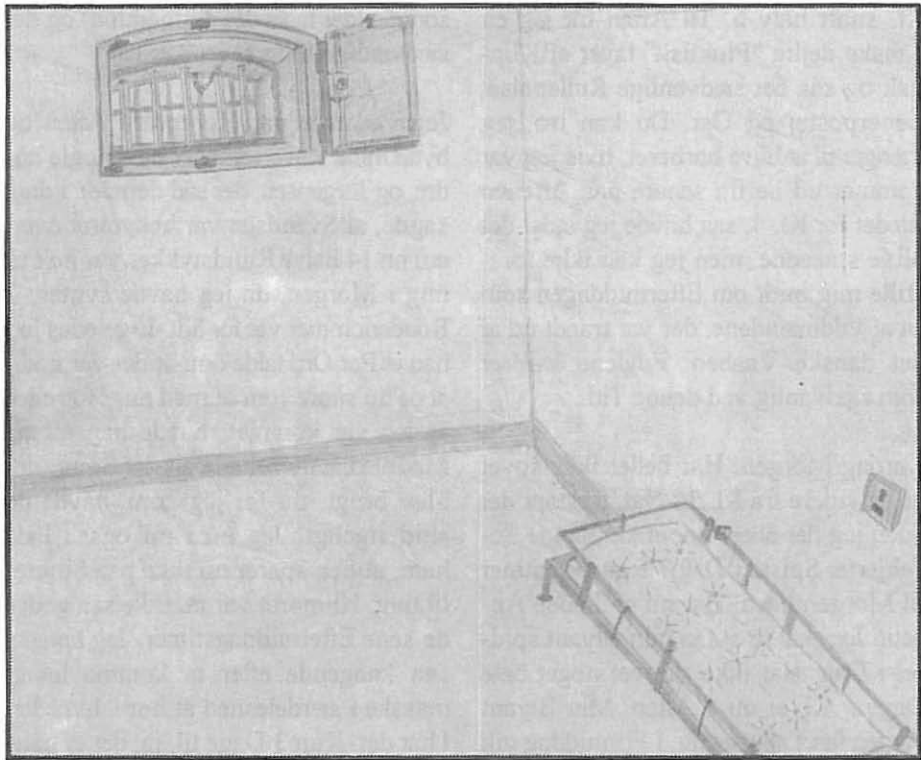
Jeg fik en glædelig Nyhed i Aften, nemlig, at vi har faaet en Portion Pristalstillæg ialt 8 Kr., det er ikke meget, men altid 96 Kr. mere om Aaret og naar vi saa faar vores Alderstillæg til Maj, saa tæller det jo alt sammen.

Vil nu slutte for i Aften med Haab, at I alle har det godt derhjemme, om 5 Dage er jeg hjemme hos jer, det bliver da sjovt at se, om Else kan kende mig, blot hendes Broncealis snart maatte gaa væk. Jeg har forøvrigt glemt at faa min Kop fyldt med Vand, det er næsten en forfærdelig Forglemmelse, men det

kommer vel af, jeg i Aften fik Kaffe da "Briksen" blev slaet ned. Jeg har jo endnu været vaagnet hver eneste Nat, og har da gerne rejst mig og taget en Taar at drikke. Det er frygtelig varmt i Aften, jeg sidder uden Tøj og Sveden render ned af mig.

Fredag Morgen: Har sovet glimrende i Nat lige til Kl. halv 6 i Morges, men drømte lidt om Menneskeædere. Jeg drømte, at vi hjemme fik Ærter paa et Stk. Menneske Kød og Kølberg var kommet med Kødet. Tante Jette deltog i Maaltidet, og det smagte saa vidt jeg husker godt. Jeg har i de sidste Dage læst om Africa og Kannibaler, saa det er ikke saa sært, at jeg drømmer om det om Natten. I det hele taget har jeg aldrig læst om saa mange Mord og Drab o.s.v. som i de 5 Døgn, jeg har siddet her. Det er ligesom Tiden gaar bedre, nu at jeg kan se en Ende paa de 10 Dage, men de 3 første Døgn glemmer jeg ikke. Ih, hvor Tiden gik langsomt.

Fik Kaffe igen til Morgen og spiste hele 6 Rundenommer. Svendsen er forbavset over, at jeg kan spise saa meget, jeg sagde, at han gerne maatte komme med et par Stk. mere i Morgen, jeg æder for Tidsfordriv. Nu kommer han ogsaa et ordentligt Lag Smør paa Brødet, og jeg elsker Smør. Han betroede mig, at paa Søndag skulle jeg faa alle de Rundstykker jeg kan spise, han er et godt Menneske uden ham ville tiden have

En anden af Justesens tegninger fra opholdet i Arresthuset. Her ses gengivet "køjen", en træbriks, som var slået op og fastlåst om dagen samt det lille vindue, som var tilgjæret med svære jernstænger. Orlogsmuseet.

været dobbelt saa lang. Tegningen, jeg begyndte paa igaar, blev ikke god, jeg mangler rutine, men jeg har ikke mere Papir, saa jeg maa opgive at faa et godt Billede. Jeg trænger vældig til at blive barberet, Skægget klør saa forfærdeligt, men Svendsen har lovet mig, at han skal se efter at faa fat i min Barbermaskine. Det meste af Formiddagen er nu gaaet. Jeg har gjort lidt rent i min Baas og Tiden gik godt. Simon og Finne svæver

i Dag i "Tutten", ak ja, det kan høres helt herhen. Middagen bestod af Frikadeller og Kærnemælkssuppe, en rigtig god Middag. Jeg tror ikke, jeg taber noget i Vægt ved at sidde her. Nu slænger jeg mig, som jeg plejer, lidt ovre paa Gulvet og fordøjer Maden. Eftermiddagen gik rigtig godt, det er ligesom, der er kommet lidt mer fart over Tingene. Jeg er allerede begyndt paa det 7 Døgn. Nu er 6' Kryds blev slaaget Kl. 4 og nu er

Kl. snart halv 6. Til Aften fik jeg en ganske dejlig "Plukfisk" lavet af Klipfisk og saa det sædvanlige Rullepølse, Leverpostej og Ost. Du kan tro, jeg trænger til at blive barberet, hvis jeg var kommet ud herfra senere paa Aftenen istedet for Kl. 4, saa havde jeg ladet det blive staaende, men jeg kan ikke forestille mig midt om Eftermiddagen som en af Vildmændene, der var traadt ud af det danske Vaaben. Fuglene kvadrer som sædvanlig ved denne Tid.

Lørdag Morgen: Har heller ikke sovet noget videre fra Kl. 3 i Nat, forstaar det ikke, jeg der ellers har et kniplende Sovehjerte. Spiste i Dag 7 Rondenommer til Morgentheen. Har nu glubende Appetit. Jeg skal se at faa min Blyant spidset i Dag. Har ikke skrevet noget hele Dagen. Kl. er nu 7 Aften. Min Blyant har jeg faaet spidset nu. I Formiddag gik Tiden med Bad, jeg fik ogsaa en Kop Kaffe med et halvt Stk. Ostemad til. Middagen bestod af ja, Eders Tænder ville løbe i Vand derhjemme, hvis I havde set det Brunkaal og Flæsk, jeg fik i Dag, det gled tilnærmelsesvis ned, dog ikke alt Kaalen, men der var noget imellem, der smagte herligt, nemlig Kartoffelstykker, kogt sammen med Kaalen, de smagte godt. Dernæst Sødssuppe, ogsaa god. Efter Middagen slangede jeg mig paa Gulvet som sædvanlig, men sov ikke. Kl. 4 slog jeg mit 7' Kryds i Rækken af de 10. Til Aften fik jeg Kødboller og (hvad hedder nu Knoldene, vi har ogsaa

sommetider faaet det derhjemme) og det sædvanlige Smørrebrød + The.

Jeg var nede paa Kontoret i Aften og bytte mine Røverromaner med nogle andre, og Jørgensen, der sad dernede i dag, sagde, at Svendsen var bekymret over, om nu 14 halve Rundstykker var nok til mig i Morgen, da jeg havde syntes, 7 Rondenommer var for lidt. Ligeledes lod han et Par Ord falde om, at det var godt, at de nu snart kom af med mig, for efter at jeg var kommet, havde han meget Mas med at fremskaffe alt det Smør, der blev brugt, thi før jeg kom, havde de altid rigeligt. Jeg maa nu ogsaa lade ham, at han sparer nu ikke paa Smøret til mig. Humøret var nu ikke saa godt i de sene Eftermiddagstimer. Jeg længes saa knagende efter at komme hjem, maaske i særdeleshed at høre, hvordan I har det. Kun 3 Dage til, ja, det er ganske vist 72 Timer, det er længe, jeg har til nu tilbragt 168 Timer godt og vel, men sovet mindre end jeg almindeligvis gør. I alt skal jeg være her i 240 Timer, uha. Jeg slutter nu for i Aften med Tanker til jer derhjemme.

Søndag Morgen: Har sovet glimrende i Nat lige til Kl. halv 6 i Morges, dog har jeg været vaagen enkelte Gange i Nat, men det betød intet. Naa, det blev nu ikke til 14 halve Rundstykker, som Svendsen mente i gaar, men til 10 Halve + 1 Stk. Sigtebrød ogsaa meget pænt. Jeg har gaaet og loppet mig ude paa

Gangen i Formiddags, vi spiste tidligt i Dag, allerede Kl. halv 11. Flæskesteg, Rødkaal + Blaabærssuppe. Svendsen havde dog Uheld med min Mad i Dag. Idet han tog den op af Kurven, som den blev bragt i, smuttede "Biksen" op og vendte bunden i vejret nede paa Gulvet. Han var helt ulykkelig, men jeg samlede det hele op igen, der var ingen skade sket med Maden, dog ville han bytte den med nyt igen, men det ville jeg ikke tillade. Jeg kunne ikke mærke paa Maden, at den først havde været paa Gulvet. Eftermiddagen eller rettere hele Dagen blev nu længere ved den tidlige Middag, men jeg haaber, at jeg i Eftermiddag laaner en Avis, saa gaar Tiden bedre. Jeg læser i øjeblikket en Roman, den hedder "Min Soldat", en Historie nede fra Afrikas Fremmedlegion, meget spændende. Eftermiddagen er gaaet godt ved hjælp af Politiken, som jeg har laant. Til Aften fik jeg kold Flæskesteg og stuvede Gulerødder og Grønærter. Slog mit 8' Kryds Kl. 4, saaledes er der nu 2 Døgn tilbage.

Mandag Morgen: Har sovet nogenlunde til Kl. 4 i Morges, men faldt ogsaa tidlig i Søvn i Aftes. Jeg tror ikke at Klokkeren var mere end 8, saa sove hele Natten regnede jeg ikke med. I Morgen Eftermiddag Kl. 4 er de 10 Dage gaaet og de har knagedmene varet længe. Jeg skal se at blive barberet i Dag, jeg trænger vældig til det, jeg har aldrig før gaaet i 9 Dage uden at faa Skægget af, der

var Lejlighed til at lade det blive staaende, men jeg tror ikke at det pynter. Blev færdig med "Min Soldat" i Aftes og er begyndt paa en ny "Sherlock Holmes". Jeg har aldrig i mit Liv og kommer nok heller ikke til det, læst saa meget Skidt som i disse Dage, men det har dog været et Gode, at det har kunnet faas til læsning ellers, ja, jeg ved ikke hvad. Middagen i dag bestod af Medisterpølse og Vælling. Hvor er Mennesket egentlig en Vanemaskine. Jeg er sikker paa, at man efterhaanden kunne falde fuldstændig ind i den Tilværelse, som jeg nu snart har tilbragt 9 Døgn, det eneste der ville falde rigtig svært for mig, ville muligvis kun være Nattesøvnen, og jeg forstaar ikke, at jeg ikke kan sove den hele Nat, eftersom jeg ikke sover om Dagen. Lejet er ganske vist ikke behageligt, men det skulle man jo ogsaa kunne vende sig til, det er det eneste jeg ikke har kunnet, dog er jeg glad for, at det er til ende i Morgen Eftermiddag Kl. 4. Har Kl. 4 slaaet det 9' Kryds i Rækken, det 10'ende kommer til at vente til en anden Gang, for jeg er ikke paa dette Husrum i Morgen Eftermiddag Kl. 4, men nede ved Porten.

Til Aften fik jeg et stort Stk. Sylte (dog ikke som den slags derhjemme) og Rødbeder. I stedet for den sædvanlige Spegepølse var der røget Flæsk paa. Jeg gaar nu ind til den sidste Nat her, blot jeg maa sove hele Natten, men hvorfor skulle jeg dog komme til det, eftersom jeg ikke har sovet en hel Nat fuldstæn-

dig, medens jeg har været her. Jeg er til Aften begyndt paa den sidste Roman, den er rigtig spændende og hedder "Flamme". Jeg slutter nu min lille Optegnelse for i Aften med Ønsker og Haab om, at i har det godt derhjemme. Imorgen Aften er jeg hjemme hos jer. Tænker nok jeg faar Kaffe i Aften, ja, rigtig Aftenskaffe kan det nu ikke kaldes for den bliver nydt Kl. 6. Har jeg forøvrigt omtalt, hvorledes Spisetiden ligger. Kl. godt 7 Morgen The og Brød. Kl. 11 Middag og Kl. 16 Aftensmad, saa der er jo en lang Aften, blot jeg nu i Nat maa sove lige saa godt som sidste Nat, saa gaar Tiden hurtigt. I Morgen Formiddag staaer den paa et Bad, saa gaar Tiden med det og det forfrisker dejligt. Jeg fik nu hentet Kaffe i Aften. Man læser og læser. Er lige blevet færdig med den ene af Knaldromanerne, som jeg fik forleden Dag. Hvor ser jeg meget op paa de mange Streger paa

Væggen, det er underligt, at man skal have et haandgribeligt Bevis paa, at Dagen gaar, det er ikke nok, at man ved det i Tankerne, nej, Øjet skal se det, det er ligesom man ikke stoler tilstrækkeligt paa sine Tanker. Jeg vil slutte med godnat til I kære derhjemme. I er ogsaa i mine Tanker det meste af Tiden.

Tirsdag: Sov godt i Nat lige til Kl. halv 6. Er blevet barberet i Formiddags, hvor var jeg skægget. Skægget var 1 hel Cm. langt, jeg var ved at lade det øverste staa, men tog det tilsidst af for ikke at gøre jer bange, naar jeg kommer hjem i Eftermiddag. Fik til Middag: Grilleret Kalvekød og Kærnemælksuppe. Fik besked om, at jeg efter at være kommet her fra Kl. 4 skal melde mig hos Chefen, jeg gad nok vide, hvad han vil mig, mon der er andet eller mon det er Skatten? Jeg slutter nu for dennegang.

Bustur til Fregatten Jylland i Ebeltoft

Lørdag den 17. september 1994

Lørdag den 17. september 1994 arrangeres en bustur til den nyrestaurerede fregat Jylland i Ebeltoft. Fra adskillige medlemmer er der yttret ønske om at rejse til Ebeltoft og aflægge et besøg på det imponerende skib, der nu fremstår, som da den var aktiv i flådens tjeneste. Riggeren, der rager langt op over alt andet i Ebeltoft, udgør med 53 meter til stormastens top et imponerende skue. En stor del af skibet er blevet fornyet og restaureret, og besøgeren kan frit bevæge sig rundt i verdens største træskib, der har en længde af 67 meter.

Turen til Ebeltoft går med bus fra Østerport Station. Der vil blive serveret frokost på Hotel Ebeltoft Strand med udsigt ned til fregatten. Efter et besøg ombord vil der være mulighed for individuelle besøg på Glasmuseet eller måske i den gamle bykærne. Middag serveres ombord i færgen på hjemrejsen.

Afgang Østerport Station 0800
Forventet hjemkomst Østerport Station 2115

Pris inclusive busrejse, færge, frokost og middag samt entré (fregatten Jylland):

450,- kr.

Rejsen er åben for medlemmer af Orlogsmuseets Venner/Marinehistorisk Selskab og Modelbyggerlauget.

Tilmeldelse til Orlogsmuseet senest mandag den 12. september 1994

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Fotografiet i sidste nummer viste fyrinspektionsskibet ARGUS (1923-71) i havnen på Christiansø i begyndelsen af 1930'erne. Billedet er taget fra Frederikssø med skibet liggende ved kaj på Christiansø med Hovedvagten til venstre og Pakhuset til højre.

Den heldige vinder blev **Erik Kemp, Peder Lykkes Vej 54 , 2300 København S.**, som har fået sin præmie tilsendt.

Hvad har ovenstående genstand været anvendt til? Vi kan oplyse, at den er af jern og har målene 10x6x2 cm.

Svar til Orlogsmuseet senest 3. oktober 1994.